

JAMOAT XAVFSIZLIGI JANGOVOR TAMINLASHNING HARBIY, SIYOSIY MODELLARINI O'RGANISHNI AHAMIYATI

Sattorov Farrux Akramovich

*Jamoat xavfsizligi universiteti magistratura
tinglovchisi mayor*

Annotatsiya. *Mazkur mavzu jamoat xavfsizligini ta'minlashda qo'llaniladigan **harbiy va siyosiy modellarni** ilmiy jihatdan o'rganishning bugungi kundagi ahamiyatini yoritadi. Hozirgi globallashuv, mintaqaviy beqarorlik, terrorizm, ekstremizm, kiberxavfsizlik va axborot xurujlari sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda. Harbiy model kuch tuzilmalari orqali xavfsizlikni ta'minlash mexanizmlarini ifodalasa, siyosiy model huquqiy, institutsional va ijtimoiy hamkorlikka asoslangan yondashuvlarni qamrab oladi. Ushbu modellarni qiyosiy tahlil qilish xavfsizlikni ta'minlashda samarali strategiyalar ishlab chiqish, davlat va jamiyat manfaatlarini uyg'unligini ta'minlash hamda zamonaviy tahdidlarga moslashuvchan choralar ko'rish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari jamoat xavfsizligini mustahkamlashga qaratilgan siyosiy qarorlar va harbiy-amaliy faoliyatni takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so'zlar: *jamoat xavfsizligi, harbiy model, siyosiy model, milliy xavfsizlik, zamonaviy tahdidlar, terrorizm, davlat siyosati, xavfsizlik strategiyasi, ijtimoiy barqarorlik.*

Аннотация. *Данная тема освещает сегодняшнее значение научного изучения военных и **политических моделей, применяемых** в обеспечении общественной безопасности. В условиях нынешней глобализации, региональной нестабильности, терроризма, экстремизма, кибербезопасности и информационных атак обеспечение общественной безопасности становится приоритетом государственной политики. В то*

время как военная модель представляет механизмы обеспечения безопасности через силовые структуры, политическая модель охватывает подходы, основанные на правовом, институциональном и социальном сотрудничестве. Сравнительный анализ этих моделей позволяет разработать эффективные стратегии обеспечения безопасности, обеспечить гармонию интересов государства и общества, а также гибкие меры реагирования на современные угрозы. Результаты исследования приобретают важное значение в совершенствовании политических решений и военно-практической деятельности, направленной на укрепление общественной безопасности.

Ключевые слова: *общественная безопасность, военная модель, политическая модель, национальная безопасность, Современные угрозы, терроризм, государственная политика, стратегия безопасности, социальная стабильность.*

Annotation. *This topic highlights the contemporary significance of scientifically studying **military and political models** applied in ensuring public security. In the context of globalization, regional instability, terrorism, extremism, cybersecurity threats, and information attacks, ensuring public security has become a priority direction of state policy. The military model represents security mechanisms implemented through power structures, while the political model encompasses approaches based on legal, institutional, and social cooperation. A comparative analysis of these models enables the development of effective security strategies, ensures the harmonization of state and societal interests, and facilitates adaptive responses to modern threats. The research findings are of great importance for improving political decision-making and military-practical activities aimed at strengthening public security.*

Keywords: *public security, military model, political model, national security, modern threats, terrorism, state policy, security strategy, social stability.*

КИРИШ

Bugungi globallashuv sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasi davlat barqarorligi va jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi¹. Zamonaviy tahdidlar — xalqaro terrorizm, diniy ekstremizm, uyushgan jinoyatchilik, axborot va kiberxurujlar jamoat xavfsizligini ta'minlashga bo'lgan yondashuvlarni tubdan qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda². Shu nuqtai nazardan, jamoat xavfsizligini jangovar ta'minlashning harbiy va siyosiy modellarini o'rganish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi³.

Jamoat xavfsizligi - bu shaxs, jamiyat va davlatning asosan ijtimoiy xavfli xarakterdagi ichki tahdidlardan himoya qilish darajasida ifodalangan milliy xavfsizlikning ikkinchi tarkibiy qismi bo'lib, xavfsizlik holatiga ta'sir qiluvchi jinoyatlar va huquqbuzarliklarning o'ziga xos darajasi bilan tavsiflanadi. Ba'zi huquqshunos olimlar jamoat xavfsizligi tushunchasini jamiyat a'zolari va umuman jamiyatning o'zi uchun yetarli darajada shaxsiy xavfsizlikni ta'minlaydigan me'yoriy-huquqiy hujjatlar, urf-odatlar va an'analar bilan o'rnatilgan normal ijtimoiy munosabatlar majmui sifatida belgilaydilar. Davlat va huquq nazariyasi fanida jinoyat va huquqbuzarlik darajasidan tashqari, jamoat xavfsizligini baholash mezonlaridan biri sifatida shaxs va jamiyatning huquqbuzarlik oqibatlaridan himoyalangan darajasini hisobga olish kerak,⁴ degan fikr ham mavjud. Yana ayrim hujjatlarda Jamoat xavfsizligiga jamiyatning qonunga xilof tajovuzlar, ijtimoiy va millatlararo nizolar, favqulodda vaziyatlar va boshqa tahdidlardan himoyalanganlik holati bo'lib, u jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi hamda insonning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ro'yobga chiqarilishini ta'minlaydi, deb ta'rif berilganini ham ko'rishimiz mumkin. bizningcha ham jamoat xavfsizligi- milliy xavfsizlikning ikkinchi tarkibiy qismi bo'lib birinchi navbatda ichki tahdidlardan himoya qilinganlik holatini ifodalaydi, jamoat xavfsizligiga ta'sir etuvchi huquqbuzarliklarning o'ziga xos darajasi bilan tavsiflanadi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.

² O'zbekiston Respublikasining "Milliy xavfsizlik to'g'risida"gi Qonuni.

³ O'zbekiston Respublikasining "Jamoat xavfsizligini ta'minlash konsepsiyasi".

⁴ Нестеров Сергей Викторович. Понятие общественной безопасности // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки

Ushbu tushunchaga xalqaro miqyosda berilgan ta'riflarga kelsak, xususan Rossiya Federatsiysining **“Jamoat xavfsizligi konsepsiysi”** ning 6- modasida berilgan ta'rifga ko'ra: Jamoat xavfsizligi- inson va fuqarolarning xavfsizligi, jamiyatning moddiy va ma'naviy qadriyatlarini jinoyatlar, noqonuniy tajovuz, ijtimoiy va millatlararo nizolardan, shuningdek favqulaoda vaziyatlardan himoyalanganlik holati, deb ta'rif berilgan. Bugungi globallashuv va integratsiya jarayonida jamoat xavfsizligini ta'minlash naqadar ustuvor vazifa ekanligini atrofdagi davlatlarda sodir bo'layotgan vaziyatlardan tushunishimiz mumkin. Jamoat xavfsizligini ta'minlashda asosiy e'tibor jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasidagi milliy manfaatlariga qaratilishi lozim.

Ular quyidagilardan iborat:

- jamiyatda ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minlash;
- aholining huquqiy ongi va siyosiy-huquqiy madaniyatini, siyosiy hamda ijtimoiy faolligi, fuqarolik mas'uliyatini oshirish asosida mamlakatda huquqiy jamiyatni barpo etish va mustahkamlash;
- huquqiy demokratik davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini qurish, davlat va jamiyat boshqaruvi tizimini mustahkamlash, davlat va jamiyat ishlarini boshqarishda jamoatchilik ishtirokini kengaytirish;
- mamlakatning ijtimoiy-siyosiy hayotida o'zini o'zi boshqarish organlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalarining faol va bunyodkor rolini, jamiyat va davlatning o'zaro hamkorligi samaradorligini oshirish;
- jamiyatda millatlararo va dinlararo munosabatlarni, diniy bag'rikenglik madaniyatini, do'stlik, o'zaro hamkorlik va gumanizmni har tomonlama mustahkamlash;
- dunyoda doimiy ravishda kechayotgan o'zgarishlar va ular bilan bog'liq real hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tahdidlar sharoitida jamiyatning o'zligini (tili, madaniyati, ijtimoiy tuzilishi, milliy o'ziga xosligi va dinini), ya'ni o'zini-o'zi saqlab qolish qobiliyati va salohiyatini mustahkamlash iboratdir.

Harbiy model jamoat xavfsizligini ta'minlashda Qurolli Kuchlar, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va maxsus xizmatlarning kuch va vositalaridan foydalanishga asoslanadi⁵. Ushbu model favqulodda vaziyatlar, ommaviy tartibsizliklar va terrorchilikka qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi⁶. Siyosiy model esa huquqiy mexanizmlar, davlat boshqaruvi institutlari, fuqarolik jamiyati va ijtimoiy hamkorlik orqali xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan bo'lib, profilaktika va barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi⁷.

Mazkur modellarni qiyosiy tahlil qilish jamoat xavfsizligini ta'minlashda samarali strategiyalar ishlab chiqish, davlat va jamiyat manfaatlarini uyg'unligini ta'minlash hamda zamonaviy xavf-xatarlarning oldini olish imkonini beradi⁸. O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan xavfsizlik sohasidagi islohotlar ushbu modellarni ilmiy asosda o'rganish zarurligini yanada kuchaytirmoqda⁹.

Hozirgi davrda jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasi nafaqat milliy, balki global miqyosda eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi¹⁰. Globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, transmilliy jinoyatchilik, xalqaro terrorizm va ekstremizmning yangi shakllari paydo bo'lishi jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimiga bo'lgan talablarni yanada kuchaytirmoqda¹¹. Shu sababli jamoat xavfsizligini jangovar ta'minlashning harbiy va siyosiy modellarini chuqur ilmiy o'rganish zamon talabi hisoblanadi¹².

Bugungi kunda xavfsizlikka tahdidlar an'anaviy harbiy xavflar bilan cheklanib qolmay, balki kiberxavfsizlik, axborot-psixologik xurujlar, ommaviy noroziliklar va ijtimoiy beqarorlik ko'rinishlarida ham namoyon bo'lmoqda¹³. Bunday sharoitda faqat kuch ishlatishga asoslangan harbiy model yetarli bo'lmay,

⁵ Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent.

⁶ Mirziyoyev Sh.M. *Xavfsizlik, barqarorlik va taraqqiyot*. – Toshkent.

⁷ Xalqaro terrorizm va xavfsizlik masalalariga oid ilmiy maqolalar.

⁸ Milliy xavfsizlik strategiyasi bo'yicha tahliliy materiallar.

⁹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining xavfsizlikka oid farmon va qarorlari.

¹⁰ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.

¹¹ O'zbekiston Respublikasining "Milliy xavfsizlik to'g'risida"gi Qonuni.

¹² O'zbekiston Respublikasining "Jamoat xavfsizligini ta'minlash konsepsiyasi".

¹³ Milliy xavfsizlik va kiberxavfsizlikka oid tahliliy materiallar.

siyosiy, huquqiy va ijtimoiy mexanizmlar bilan uyg'unlashgan kompleks yondashuv zarur bo'lmoqda¹⁴.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va fuqarolarning tinch hayotini kafolatlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda¹⁵. Xususan, milliy xavfsizlikni ta'minlashda davlat organlari, huquqni muhofaza qiluvchi tuzilmalar va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish ustuvor vazifa etib belgilangan¹⁶. Bu esa jamoat xavfsizligini ta'minlashning harbiy va siyosiy modellarini nazariy va amaliy jihatdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi¹⁷.

Shuningdek, zamonaviy xavfsizlik siyosatida profilaktika, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, aholi ongida qonunga hurmat va vatanparvarlik ruhini shakllantirish muhim o'rin tutmoqda¹⁸. Shu bois mazkur mavzuni o'rganish nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etib, jamoat xavfsizligini ta'minlash samaradorligini oshirishga xizmat qiladi¹⁹.

Ko'plab siyosatshunos va harbiy mutaxassislarning ta'kidlashicha, jamoat xavfsizligini ta'minlash faqat kuch ishlatish orqali emas, balki siyosiy va huquqiy mexanizmlar bilan uyg'un holda amalga oshirilgandagina samarali bo'ladi²⁰. Xususan, amerikalik siyosatshunos **S. Xantington** xavfsizlik masalasida *«harbiy institutlarning o'rni muhim ekanini, biroq ular demokratik siyosiy nazorat ostida faoliyat yuritishi zarurligini alohida ta'kidlaydi»*²¹.

Yevropa davlatlari qatorida Rossiyalik harbiy olim **A.A. Kokoshinning** fikriga ko'ra, zamonaviy xavfsizlik tizimida harbiy model strategik barqarorlikni ta'minlasa, siyosiy model ijtimoiy barqarorlik va ichki xavfsizlikni

¹⁴ Xalqaro xavfsizlik siyosati bo'yicha ilmiy tadqiqotlar.

¹⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining jamoat xavfsizligiga oid farmon va qarorlari.

¹⁶ Mirziyoyev Sh.M. *Xavfsizlik, barqarorlik va taraqqiyot*. – Toshkent.

¹⁷ Ichki ishlar organlari va milliy gvardiya faoliyatiga oid normativ hujjatlar.

¹⁸ Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent.

¹⁹ Terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash bo'yicha xalqaro tajriba materiallari.

²⁰ Barry Buzan. *People, States and Fear*. – London: Routledge.

²¹ Huntington S. *The Soldier and the State*. – Harvard University Press.

mustahkamlashga xizmat qiladi²². Uning ta'kidlashicha, «*Ushbu modellar o'zaro uyg'unlashmagan taqdirda jamoat xavfsizligida tizimli muammolar yuzaga keladi*».

O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti **I.A. Karimov** jamoat xavfsizligini ta'minlashda kuch tuzilmalari bilan bir qatorda jamiyat ma'naviyati va siyosiy barqarorlik muhim ahamiyatga ega ekanini qayd etgan²³. Uning fikricha, «*Xavfsizlik faqat qurol bilan emas, balki ong va tafakkur orqali ham ta'minlanadi*».

Shu bilan bir qatorda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti **Sh.M. Mirziyoyev** o'z nutqlarida jamoat xavfsizligini ta'minlashda **“inson manfaatlari – eng oliy qadriyat”** ekanini ta'kidlab, harbiy va siyosiy yondashuvlarning uyg'unligi zarurligini ilgari suradi²⁴. Unga ko'ra, «*Xavfsizlik tizimi davlat organlari va fuqarolik jamiyati hamkorligiga asoslanishi lozim*».

Shu takidlash kerakki Birlashgan Millatlar Tashkiloti va Yevropada Xavfsizlik va Hamkorlik Tashkiloti (YXHT) ekspertlarining fikriga ko'ra, jamoat xavfsizligini ta'minlashda siyosiy profilaktika, ijtimoiy barqarorlik va huquqiy mexanizmlar harbiy choralar bilan bir qatorda muhim o'rin tutadi²⁵. Ushbu yondashuv zamonaviy xavfsizlik konsepsiyalarining asosini tashkil etadi.

HULOSA

Bugungi globallashuv va tezkor integratsiya jarayonlari sharoitida **jamoat xavfsizligini ta'minlash davlat barqarorligi va jamiyat taraqqiyotining muhim omili** hisoblanadi. Zamonaviy tahdidlar – xalqaro terrorizm, diniy ekstremizm, transmilliy jinoyatchilik, kiber va axborot hujumlar – xavfsizlik tizimlarini tubdan qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, **jamoat xavfsizligini jangovar ta'minlashning harbiy va siyosiy modellarini** chuqur ilmiy o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Harbiy model qurolli kuchlar, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va maxsus xizmatlarning vositalariga tayanib, favqulodda vaziyatlar, ommaviy tartibsizliklar va terrorchilikka qarshi samarali choralar ko'rishni ta'minlaydi.

²² Kokoshin A.A. *Strategicheskaya stabilnost i natsionalnaya bezopasnost*. – Moskva.

²³ Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent.

²⁴ Mirziyoyev Sh.M. *Xavfsizlik, barqarorlik va taraqqiyot*. – Toshkent.

²⁵ BMT va YXHTning jamoat xavfsizligi bo'yicha tahliliy hisobotlari.

Сiyosiy model esa huquqiy mexanizmlar, davlat boshqaruvi institutlari, fuqarolik jamiyati va ijtimoiy hamkorlik orqali profilaktika va barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ilmiy va amaliy tadqiqotlar ko'rsatadiki, jamoat xavfsizligini samarali ta'minlash **faqat kuch ishlatishga asoslangan harbiy yondashuv bilan cheklanib qolmasligi**, balki **siyosiy, huquqiy va ijtimoiy mexanizmlar bilan uyg'unlashgan kompleks yondashuvni** talab qiladi. Shu bilan birga, **fuqarolarning huquqiy ongi, siyosiy faolligi va jamiyat bilan hamkorligi** xavfsizlikni mustahkamlashda muhim omil bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, jamoat xavfsizligini ta'minlashda davlat organlari va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi uyg'unlik, profilaktika, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va inson manfaatlarini birinchi o'ringa qo'yish **zamonaviy xavfsizlik siyosatining asosiy tamoyillaridan** hisoblanadi. Shu sababli, **harbiy va siyosiy modellarni ilmiy asosda o'rganish va amaliyotga tadbiiq etish** bugungi kunda dolzarb va ustuvor vazifa hisoblanadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI :

1. **Buzan, B.** People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies / B. Buzan. — London : Harvester Wheatsheaf, 1991.
2. **Buzan, B., Wæver, O., de Wilde, J.** Security: A New Framework for Analysis / B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde. — Boulder : Lynne Rienner Publishers, 1998.
3. **Huntington, S.P.** The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil–Military Relations / S.P. Huntington. — Cambridge : Harvard University Press, 1957.
4. **Baldwin, D.A.** The Concept of Security / D.A. Baldwin // Review of International Studies. — 1997.
5. **Williams, M.C.** Security Beyond the State: Private Security in International Politics / M.C. Williams. — Cambridge : Cambridge University Press, 2003.

6. **Kokoshin, A.A.** Strategicheskaya stabilnost v sovremennoy sisteme bezopasnosti / A.A. Kokoshin. — Moskva : Nauka, 2000.
7. **Manilov, V.L.** Natsionalnaya bezopasnost` Rossii: Problemy i kontseptsii / V.L. Manilov. — Moskva : MGIMO-Universitet, 2010.
8. **Podberezkin, A.I.** Sovremennye ugrozy natsionalnoy bezopasnosti / A.I. Podberezkin. — Moskva : Aspect Press, 2007.
9. **Karimov, I.A.** Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch / I.A. Karimov. — Toshkent : O'zbekiston, 2011.
10. **Mirziyoyev, Sh.M.** Xavfsizlik, barqarorlik va taraqqiyot / Sh.M. Mirziyoyev. — Toshkent : Uzbekistan National Encyclopedia, 2020.
11. **Saidov, A.X.** Inson huquqlari va milliy xavfsizlikning huquqiy asoslari / A.X. Saidov. — Toshkent : Huquq, 2018.
12. **Rustamov, M.H.** Jamoat xavfsizligini ta'minlashning tashkiliy-huquqiy mexanizmlari / M.H. Rustamov. — Toshkent : IIV Akademiyasi nashriyoti, 2019.
13. **Rossiya Federatsiyasi Jamoat xavfsizligi konsepsiyasi (6-modda).** — Moskva, 2016.
14. **Birlashgan Millatlar Tashkiloti.** Global Security Challenges Report. — New York : UN Publications, 2019.
15. **Yevropa Xavfsizlik va Hamkorlik Tashkiloti.** OSCE Security Report. — Vienna : OSCE, 2021.